

Лук'яненко О.В. Збереження духовного контакту «учитель-учень» у контексті сучасних реформ освіти // Соціо-економічні трансформації в епоху глобалізації. Матеріали Другої Всеукраїнської науково-практичної конференції. Том 2. – Полтава: Скайтек, 2007. – С.147–150.

ЗБЕРЕЖЕННЯ ДУХОВНОГО КОНТАКТУ У СИСТЕМІ «УЧИТЕЛЬ-УЧЕНЬ» У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ РЕФОРМ ОСВІТИ

Лук'яненко Олександр

Україна впевнено ступила на шлях «болонізації» власної системи освіти. Зауважимо, що владні структури, на нашу думку, як завжди вдаються до найбільш простого з точки зору начальницької логіки шляху: запровадити все й одразу, одразу й всюди. Натомість нехтується практика дрібних місцевих експериментальних центрів, на основі яких вивчалися б плюси і мінуси запозичень. Особливо зважаючи на те, що запозичують здебільшого зовнішні форми прояву багатьох систем.

Так, занадто помітною прогалиною сучасного українського варіанту організації освіти на принципах Болонської системи є її надмірна концентрація на методичній стороні навчально-виховного процесу, відчутне перенесення акценту із соціально-орієнтованого навчання до роботи з паперами, звітами, статистичними даними тощо. До цього додається специфічне розуміння проблеми скорочення перебування учителя в аудиторії та збільшення годин самоосвіти студентів: іде планомірне втрачання і так місцями слабого зв'язку між суб'єктами навчально-виховного процесу. Гадаємо, уникнути подальшого консервування учителів та учнів у своїх окремих коконах обов'язків, які вибудовує Болонська система освіти з українським обличчям, варто вдатися до використання надбань української етнопедagogіки.

Остання вимагає відкинути спрощене розуміння такого явища як «навчальний процес» як такого, що являє собою суму викладання (прерогатива учителя) і учіння (форма співпраці учня).

Визначаючи поняття «учень», ми не зводимо його лише до вікових рамок сучасного школяра (6-18 років). Прадавня культура, розглядаючи історію людини як постійне переродження (оновлення), надавала особистості право на постійне вдосконалення. Подібне право забезпечувалося наявністю культу Роду серед населення Праукраїни. Невеличкий крок уперед до опанування чогось нового розглядався як колосальний стрибок для майбутніх поколінь, до яких отриманий досвід перейде вже на рівні генетичної пам'яті. Але будучи правом особистості, самоосвіта та самовдосконалення за принципом «Вік живи – вік учись» визнавалися одночасно і обов'язком перед лицем Роду. Нагадаємо, що Рід – це універсальне поняття, що поєднує у собі мораль, етику, божественні, соціальні та матеріальні відносини між Людиною і будь-яким іншим

елементом світової системи (цей зв'язок помітний у морфологічних будовах слів, залишених предками: вРОДливий, приРОДа, вРОДити, наРОД, гоРОД та інші). Але здебільшого процес пізнання світу розпочинався з дитячого віку. При спогляданні залишених у лексичному словникові слов'янських народів слів, помітне навмисне прихована паралель (подібність) між словами, що позначають різні вікові періоди розвитку людського організму: дитя – дядя – дід. Таким чином стирається межа у розумінні компетентності кожного з них у життєвих питаннях. Тому й народна мудрість «Що старе, що мале» у світлі цього факту, через призму культу Роду, отримує зовсім інше забарвлення. Вона тлумачиться як визнання за останніми рівних можливостей зі старшими поколіннями. Єдине, що відрізняє діда від дитини – забарвлення родової пам'яті особистими якостями. Зважаючи на подібні умовиводи, вважаємо за потрібне будувати роботу з дітьми на основі рівноправності, що витікає з принципу відповідності кожного окремого індивіда усьому Роду, бо, за твердженням філософа Лева Силенка, «немовля – насіння Людства. В ньому ... закодований світ – вся історія людства, весь розвиток буття Земної планети, всі внутрішні і зовнішні дії Сонця...» [1, с. 58].

Обрядова система виховання, що навчає, вбачала у дитині явище не тільки суто земне, а й загально космічне. Із цих позицій вибудовувала відносини між суб'єктами навчально-виховного процесу. Космізм дитини, що виражався у поєднанні духовної і матеріальної праці не одного покоління, вимагав шанобливого ставлення учителя до ходу думок, висловів та діянь учнів. Тут варто прослідкувати паралель із Платонівськими поглядами, згідно яких душа дитини не вчиться, а лише пригадує те, із чим вже вона була обізнана як безсмертна енергетична сутність. Саме тому завдання викладача (вохва) полягало у створенні для дитини належних умов для втілення у життя її творчого потенціалу. Знання не давалися як догми. Волхв зокрема та обрядова система у цілому надавали дитині через попередню демаркацію можливих шляхів отримання відповіді на нагальні питання, дійти до істини самостійно, без активної допомоги із-зовні. Таким чином, головною стратегічною метою учителя стосовно дитини слід назвати допомогу у самореалізації безмежної людської душі. Здебільшого цьому зараджує цілеспрямована організована творчість.

Сучасна система освіти перебуває у досить складному становищі з точки зору виконання цього завдання. Невизначеність позицій учня та тоталітарність учительського авторитету, закладені ще системою Яна Амоса Коменського, змусили школу стати на шлях демократизації, гуманізації та поступової реформації. На нашу думку, ці процеси приречені на невдачу, принаймні, до тих пір, поки зміна підходів не буде відбуватися разом зі зміною умов навчання, зміни системи у цілому, за якою ще із XVI століття «слово учня взагалі не виокремлювалося, не розцінювалося як щось змістоутворююче» [2, с.95].

Натомість ведичність мала зовсім інший підхід до розуміння дитини, а тому і до навчально-виховного процесу. В обрядовій діяльності діяльність

пізнавальна організовувалася так, що дитя зовсім не відчувало на собі авторитарного впливу. Подібна форма навчання не просто готувала дитину до майбутнього життя, що часто ставиться за мету сучасної шкільної системи освіти. Обрядова система навчання і виховання дарувала шанс повноцінно жити: творчо і самостійно. Дитина, не замкнена у стінах школи, знаходиться у більш сприятливих умовах для отримання знання. Не існувало психологічного дискомфорту, пов'язаного з відчуттям примусовості, невідвортної необхідності, що виникає у дитини з навчанням у закритому приміщенні. В обряді також зникає часовий показник (або подразник). Болісно визнавати, але сучасний школяр дійсно живе від дзвоника до дзвоника, а не від творчості до творчості. Проведення «уроку» на природі побудоване на засадах вільного виховання, може здатися неприйнятним через можливе відволікання уваги учнів навколишніми подіями. Можемо стверджувати, що подіне відволікання уваги дитини від можливої лекції, що ведеться учителем-вохвом, є конструктивним. Позитив такого переключення уваги від нецікавої через суб'єктивні причини розповіді на постійно змінний, багатоманітний навколишній світ, формувався способом життя прадавніх русичів, способом організації навчально-виховного процесу та тісним контактом з енерго-інформаційними потоками природного середовища. Але саме через цей фактор ведичний педагог був краще озброєний методично. Усвідомлення дитини як невід'ємної частки світу, що утримує у собі весь Всесвіт, об'єднує своїм існуванням усі часи – минуле, теперішнє й майбутнє, вимагає від викладача не переривати дитячого контакту зі світом у будь-який момент його початку. Під контактом зі світом варто розуміти спілкування із безпосередніми об'єктами світу Природи, що, як творіння Бога, у Ведичній системі виховання розглядаються як універсальні засоби навчання. Подібний підхід до організації відносин у системі «учитель-учень» давало вохвові поштовх до вдосконалення свого методичного багажу, заради того, щоб тримати увагу дитини, конкуруючи з іншим досконалішим учителем – Життям.

Позитивом для дитини часів домінування обрядовості у системі освіти також є можливість дати волю учнівській думці («навіть малу дитину не можна відволікати від її заняття, а значить, зупиняти рух її думки» [3, с.49]. Головний акцент варто поставити саме на думці як формі вираження творчої енергії життя, від швидкості якої залежить подальший розвиток дитини як представника роду зокрема та людського Роду у цілому (питання категорії швидкості думки у ведичній педагогіці ми торкнемося у наступних статтях).

Нажаль, не можна сказати нічого подібного про ставлення до дитини та її мисленнєвих процесах на уроках сучасності. Задумливість учня обов'язково сприймається учителем з іронією, та й сама концентрація думок дитини втратила свій внутрішній конструктив через відмінний від патріархально-родового суспільний лад. Якщо у ведичні часи традиційний спосіб життя самим існуванням непохитної традиції, основи та базису усіх суспільних процесів надавав людині можливість відводити час для філософських роздумів, то сучасна техногенна цивілізація змушує дитину

замислюватись над власними проблемами і негараздами чи не щохвилини, виводити її за межі позитивного мислення.

Зауважимо, що подібна перебудова світоглядних позицій починається з перебудови манери викладання, повернення до спілкування з дитячою душею, а не із запровадження всеохоплюючої систематизації якісно-кількісних показників успішності та перевагою звітно-аналітичної роботи над роботою з людською душею.

Таким чином, видається доцільним відновлення забутої традиції шанування не просто людини-особистості, а людини-роду. Усвідомлення подібної її якості здатне реанімувати небезнадійно втрачену парадигму етнонаціонального виховання. Ми зможемо говорити про перспективність шляху європеїзації в освіті сучасної України лише на основі тотожності позицій учня до тих, які він займав за ведичних часів, з внесення до педагогічної думки погляду на дитину як на безмежний Всесвіт: такий самий складний і могутній у своєму потенціалі. Не даремно писав поляк Януш Корчак: «Ви говорите: «Діти нас втомлюють. Треба опускатися до їхніх понять. Опускатися, нахилитися, згибатися, стискатися». Помиляєтесь. Не від цього ми стомлюємося. А від того, що треба підніматися до їхніх почуттів» [4, с.10]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Силенко Л. Мага Віра (Рідна Українська Національна Віра). Святе письмо. Велике світло волі (співвідношення віри, науки, філософії, історії) – К.: АТ «Обереги», 1998. – 1192 с.
2. Андрієвська В.В., Балл Г.О. та ін. Діалогічна взаємодія у навчально-виховному процесі загальноосвітніх шкіл. Книга для вчителя / за ред. Г.О. Балла, О.В. Киричука, Р.М. Шамелашвілі. – К.: ІЗМН, 1997. – 136 с.
3. Мегре В.Н. Энергия жизни. – СПб: Изд. «ДИЛЯ», 2003. – 256 с.
4. Марченко Т.А. Театр воспитывает. М.: Педагогика, 1976. – 128 с.